

uolunt esse principes nisi a iustitia contineantur. Plato ait in dialogo de legibus: Omnes leges lycurgi & omnem morem lacedæmoniorum eo spectare: ut ciues ita educati uincere discerent. Nam lacedæmonii fortissimi fuerunt: dum lycurgi leges uiguerunt: de quibus Cicero ait in. ii. disputati one Tusculana. Leges lycurgi laboribus erudiunt iuuentutem uenando currando esuriendo sitiendo algendo aestuando. Spartæ uero pueri ad aram. Et intellige tu lector: ad aram Dianæ: ut auctor est plutarchus: sic uerberibus accipiunt: ut multus euisceribus sanguis exeat: non nunquam etiam

ut cum ibi eent: audiebant ad necem: quorum non modo nec non exclamauit unquam: sed ne ingemit quidem & paulo post dicit: Itaque illi qui gratiam formam rerum. dederunt: corpora iuuenum formari laborum uoluerunt: quod spartiatæ etiam in foemias trastulerunt. Quæ cæteris in urbibus molissio cultu parietum umbris occultant. illi autem uoluerunt nihil horum simile esse apud la

Intercap. 12.

omnem morem lacedæmoniorum inflammatum esse cupiditate uincendi: si ut quisque animi magnitudine maxime excellit: ita maxime uult princeps: omnium esse: uel potius solus esse. Difficile autem est: cum præstare omnibus concupiueris seruare æquitatem: quæ est iustitiæ maxime propria. Ex quo fit ut neque disceptatione uinci se: nec ullo publico ac legitimo iure patiantur. Existuntque in republica plerumque

cenæ uirgines: quibus magis palestra soli puluis labor militia in studio est quam fertilitas barbata. Lacedæmonii suos infantes frigida fouebant aqua: ut eent robustiores: & lacenæ mulieres euntibus filiis ad bellum porrigebant clypeum dicentes: aut cum hoc aut super hunc. i. aut rædi uictor cum hoc clypeo: aut super hunc mortuus referaris. Et quædam mulier cum audiisset filium in pugna cecidisse dixit. Idcirco eum genuerant: ut eent is qui pro patria non dubitaret occubere. Lacedæmonii inquit Seneca: liberorum expiunt indolem uerberibus admotis. ipsi illos pres adhortantur ut ictus flagellorum fortiter proferant: & laceros ac semianimes rogant perseueranter uulnera præbere uulneribus. huius disflagellationis sic. n. appellat Plutarchus in apothegmatibus. meminit Papinius in thebaide dicens: laudataque uerba matri. a. Omne morem: disciplinam æducationis consuetudinem & institutum in exercendis iuuenibus. Inflammatum: accensum ad cupiditatem uictoriæ: quoniam illa educatio in laboribus: docebat ipsos uincere: & pati omnia fortiter: quæ accidere possunt. b. Difficile autem est: ostendit quod malum oriat ex nimio appetitu principatus. de feris enim iustitia: sine qua boni uiri esse non possunt. c. Aequitatem: æquo & pari uiuere cum aliis: & nemini inferre iniuriam: ut uult ipsa iustitia. d. Concupiueris: optaueris contra rationem. Unde concupiscentia: quæ est de his quæ sunt contra æquitatem & rationem. Præstare aliis: antecellere & uelle primum locum habere: & primas partes in ciuitate: non seruare æquitatem: quæ propria est ipsius iustitiæ. Ex quo: propter hoc quia uolunt aliis præstare & principes esse inter suos conciuies: ne uerentur facere cuiuspiam iniuriam & etiam patriæ. Vinci se: ab aliis. s. intercedentibus & contra sentientibus. e. Disceptatione: uerbis & rationibus. f. Publico: publice instituto pro ciues: & sic intelligitur ius non scriptum: quod usus comprobauit. Nam diuturni mores ut inquit Iustinianus consensu utensium comprobati legem imitantur. Hoc ius manauit a lacedæmoniis: quoniam lacedæmonii atque Cretenses: ut auctor est Iosephus libro. ii. de antiquitate iudeorum: non uerbis sed re atque consuetudine suos instituebant. Athenienses autem & cæteri pene graeci omnes: quæ facienda eent uel non: legibus iuebant: re autem atque opera ad consuetudinem bene uiuendi reducere homines neglexerunt. g. Legitimo: quod est scriptum & mandatum legibus. Nam ius scriptum ut dixi: est lex plebiscita: senatusconsulta: principum placita: magistratuum edicta: & responsa prudentium. Et hoc ius manauit ab atheniensibus. Illi inquit Cicero qui talia concupiscunt: non uincuntur publicis moribus ciuitatis aut legibus: sed omnia ad libidinem faciunt ut aliis præstent: quemadmodum fecit Cæsar: qui omnia iura diuina & humana uiolauit: ut solus esset qui aliis imperaret. Unde ab æquitate discessit: quo nil ab optimo ciue debet esse alienius. Cæsar etiam antequam rerum potitus esset: leges uiolabat & publicos mores & instituta romanorum. erat enim lex & commune institutum: ut triumphum petiturus esset extra moenia & quod quis consulatum petere non posset nisi præsens comitiis interesset Cæsar triumphaturus de galiis: quoniam dies comitiorum instabat: ut utrumque assequeretur petiit: ut si bi absentem petere consulatum liceret: quod sui absentis ratio in comitiis haberetur: quod erat contra publicum ius & legitimum. sed cum negaretur: triumphum omisit: ne consulatu excluderetur. In ipso etiam consulatu multa populo gratificatus est quæ erant contra publicos mores urbis & leges. h. Existunt: præter ea quæ dicta sunt emergunt in ipsa re publica factio si & largitores: quorum omne studium est ut fauore populi superiores sint: ut fecit Cæsar: qui etiam campum stellatam uectigalem & maioribus consecratum diuisit quibus uoluit: & multis uariisque largitionibus usus est: ut ad id quod cupiebat: aliquando perueniret.

Ius publicum est quod usu comprobatur quod enim ius manauit a lacedæmoniis // greci autem et athenienses quæ facienda essent legibus iuebant //